Voortgangsrapportage lood in de bodem Amsterdam 2023/ juni 2024

Tussenstand juni 2024

Samenvatting

Lood in de bodem kan niet opgelost worden door eenvoudige ingrepen. Lood zit in de bodem en gaat niet zomaar weg. Het voorkomen van gezondheidsschade kan door aanpassingen in het gedrag. De afgelopen jaren zijn grote stappen gezet in het bewuster maken van de Amsterdammers, door het aanbieden van de loodchecks in tuinen. Inmiddels hebben ruim 4000 Amsterdammers een lood-check aangevraagd voor hun tuin. Ook is gestart met het onderzoeken van volkstuinparken. In nieuwe ontwikkelgebieden wordt gezorgd voor voldoende bodemkwaliteit. In de bestaande stad is het op orde brengen van de bodemkwaliteit echter moeilijker. Duurzame saneringsoplossingen zijn kostbaar, er is complexe regelgeving van toepassing en in de tuinen zijn, naast lood, vele waarden aanwezig die juist beschermd moeten worden.

De uitdaging voor de komende jaren is het vasthouden van de aandacht voor lood in de bodem. Zolang de bodemkwaliteit niet verbeterd is, moeten bewoners, en met name ouders van jonge kinderen, bewust met de (verontreinigde) bodem in tuinen omgaan. In de openbare ruimte, zoals speelplaatsen en parken zijn geen bodems van slechte kwaliteit meer aanwezig. Bij herinrichting van plekken tot speelplaats is aandacht voor de mogelijke aanwezigheid van lood. Hier kunnen kinderen veilig spelen.

Amsterdammers gaan over het algemeen nuchter om met de kennis over de met lood verontreinigde bodems. Door de gerichte communicatie en de eenvoudige oplossingen, kunnen bewoners zelf bepalen op welke manier zij omgaan met de aanwezigheid van lood in de bodem. Ook volkstuinders reageren positief op de proactieve aanpak van de gemeente en het aanbod voor het ontvangen van een gratis lood-check. Naar de toekomst toe streven we naar een schonere bodem met minder gezondheidsrisico's voor een gezonde en goed geïnformeerde Amsterdammer. Hierbij zal er ook gewerkt worden aan het inzichtelijk krijgen van de verleden en actuele bodemkwaliteit op een online bodemkaart van Amsterdam.

Inhoud

1 Inleiding 3
1.1 Doel van deze rapportage 3
1.2 Programmatische aanpak 4
1.3 Verantwoordelijkheid 5

2 Beschouwing loodprogramma 5
2.1 Conclusies beschouwing 5
2.2 Belangrijkste aanbevelingen en voorstel voor opvolging 7
2.2.1 Vaststellen lange termijn visie 7
2.2.2 Aanpassen subsidieregeling voor bodemsaneringen 8

3 Behaalde resultaten 9
3.1 Loodchecks in tuinen 9
3.1.1 Subsidie bodemsanering 11
3.2 Lood in parken 12
3.3 Lood in volkstuinen – steekproef 14

4 Plannen 2024-2025 15
4.1 Toegankelijker maken subsidieregeling 15
4.2 Data-uitwisseling en publieksvriendelijke kaart 15
4.3 Uitvoeren lood-checks tuinen en volkstuinen 16

5 Financiën 17
5.1 Stand van de beschikbare middelen 17
5.2 Verwachte uitgaven 2024 17

1 Inleiding

1.1 Doel van deze rapportage

In deze rapportage wordt de voortgang van de Programmatische aanpak loodverontreiniging in bodem Amsterdam (verder loodprogramma)beschreven. Deze rapportage is bedoeld om de betrokken gemeentelijke afdelingen en het bestuur te informeren over de stand van zaken van dit programma. Er zijn eerder drie rapportages opgesteld;

- Voorjaar 2020 is een eerste voortgangsrapportage opgesteld en aan het bestuur aangeboden (VN2020-007906). Daarbij is ook ingestemd met de uitvoering van een tuinenpilot;
- In januari 2022 is de voortgangsrapportage voor 2021 aangeboden. Onderdeel daarvan was de evaluatie van de tuinenpilot en het verzoek tot instemming met het uitvoeren van het tuinenprogramma. De raad is hierover geïnformeerd middels raadsinformatiebrief ZD2022-001481.
- Voorjaar 2023 is de voortgangsrapportage van 2022 (VN2023-008249) aangeboden. Hierin is een eindverslag opgenomen van de inventarisatie en onderzoeken van speelplaatsen in Amsterdam.

Achtergrond
In 2015 zijn inzichten in de blootstellingsrisico's van jonge kinderen aan lood in de bodem [1] gewijzigd. Lood heeft een negatieve invloed op de hersenontwikkeling van jonge kinderen. Door te spelen op onverharde en onbedekte bodems kunnen kinderen via de handen grond binnenkrijgen (opeten). In de Amsterdamse bodem komen verhoogde loodgehalten diffuus voor. Diffuus wil zeggen dat er geen duidelijke bron is aan te wijzen en dat het om een groot gebied gaat. De oorzaak van de aanwezigheid van lood ligt in de geschiedenis; vroegere industriële processen en bijvoorbeeld loodwit in verf, maar ook lood in benzine.
De gemeente Amsterdam voert acties uit om blootstelling aan lood te verminderen. Deze aanpak staat los van de aanpak van de loden waterleidingen, maar heeft hetzelfde doel. Op basis van een maatschappelijke kosten/batenanalyse [2] is in de gemeentelijke werkgroep (G&O, GGD en Omgevingsdienst Noordzeekanaalgebied (ODNZKG)) een programmatische aanpak geformuleerd om de blootstellingsrisico's aan te pakken.

Elke vermindering van loodbelasting is effectief én van bijna alle denkbare maatregelen zijn de economische baten groter zijn dan de kosten, volgens de maatschappelijke kosten/batenanalyse (MKBA) [2]. De meest effectieve maatregelen kunnen door de ouders en verzorgers worden genomen. Zij kunnen ervoor zorgen dat hun kinderen niet in contact komen met verontreinigde grond. Ouders moeten dan wel bekend zijn met de risico's en met de maatregelen die zij kunnen nemen. Die kennis blijkt echter heel beperkt, zo blijkt uit onderzoek van het RIVM [3] en dat wordt bevestigd door ervaringen in de gemeente en door de pilot die is uitgevoerd.

Programmatische aanpak
Met het loodprogramma worden verschillende middelen ingezet die de gemeentelijke overheid ter beschikking heeft, waarbij wordt gestuurd op doelmatigheid en beheersbaarheid.
Het programma bestaat uit de volgende onderdelen:

1. Aanpassen van de loodnormen voor het toepassen van grond, de toetsing van bouwaanvragen en de beoordeling van risico's (gereed 2020);
2. Inventarisatie kinderspeelplaatsen (gereed 2022);
3. Aanpassen subsidieregeling bodemsanering (gereed 2022, paragraaf 2.2.2 en 3.1.1);
4. Verbeteren communicatie rondom risico's loodverontreiniging (hoofdstuk 2 en 3);
5. Uitvoering tuinenprogramma (paragraaf 3.1);
6. Inventarisatie stadsparken (paragraaf 3.2);
7. Inventarisatie Volkstuinen (paragraaf 3.3).

1.2 Verantwoordelijkheid

Gemeente Amsterdam is bevoegd gezag over verontreiniging in de bodem onder de Omgevingswet. Onder de Omgevingswet zijn de verplichtingen van de gemeente voor bodem minder expliciet omschreven. De gemeente heeft wel een zorgtaak voor de leefomgeving, waaronder de bodem en de gezondheid van haar burgers.

De gemeentelijke aanpak van loodverontreiniging wordt uitgevoerd in nauw overleg tussen de ODNZKG, de GGD en afdeling Bodem van G&O. G&O is daarbij verantwoordelijk voor de uitvoering.

2 Onafhankelijke beschouwing loodprogramma

De gemeente heeft een beschouwing van het loodprogramma[1] op laten stellen door Tauw bv. Het doel van de beschouwing van de 'Programmatische aanpak loodverontreiniging in bodem Amsterdam' was om te komen tot aanbevelingen om bestaande maatregelen aan te scherpen of aan te passen, dan wel om maatregelen toe te voegen, mede in het licht van doelmatigheid (kosten-baten) als effectiviteit (werkt het goed). Daarbij gaat de beschouwing ook in op de organisatie rondom het uitvoeren van maatregelen (beheersbaarheid). De volledige rapportage is bijgevoegd in bijlage 3.

[1] Beschouwing programmatische aanpak diffuus lood in de bodem van de gemeente Amsterdam, 27 oktober 2023, kenmerk R001-1290340MFM-V02-csr-NL, Tauw bv

2.1 Conclusies beschouwing

Conclusies van de beschouwing zijn als volgt:

1. De aanpak van diffuus lood in de bodem is opgenomen in de Omgevingsvisie en de Nota Bodembeheer 2022[2]. Amsterdam vult alle onderdelen van de door het RIVM geformuleerde standaardaanpak in, en is daarmee volledig in haar aanpak van diffuus lood in de bodem.
2. De gemeente werkt vanuit de vier rollen die een overheid kan hebben: regulerend (Nota Bodembeheer, met doorwerking naar vergunningverlening nieuwbouw), realiserend (uitvoeren onderzoek en sanering van speelplekken), ondersteunend (subsidieregeling voor tuinsanering, communicatie) en samenwerkend (overleg met woningcorporaties). En daarmee is de gemeente Amsterdam veelzijdig en proactief in haar aanpak.
3. Op hoofdlijnen is de procesaanpak vergelijkbaar met de beschouwde gemeenten Rotterdam, Zaanstad en Arnhem en de Randstedelijke provincies. Amsterdamse activiteiten die significant verschillen met deze koplopers zijn: de aanpak van stadsparken, de subsidieregeling voor tuinsanering, het hanteren van de GGD-adviezen bij de keuze voor de toetsingsnormen voor toepassen van grond en sanering van gevoelige locaties, de proactieve manier van communicatie. Op uitvoeringsniveau zijn en blijven er verschillen in werkwijze bij het onderzoek en aanpak van speelplekken, volkstuinen en tuinen die voortkomen uit beschikbare data, manier van werken en bodemopbouw (bijv. bodemdalingsgebied of niet). De overheden hanteren enigszins verschillende toetsingswaarden voor saneren en grondverzet.
4. Het programma kent voor zover bekend geen concreet programmadoel, waardoor niet goed toetsbaar is of de maatregelen effectief zijn en wanneer deze afgebouwd kunnen worden omdat het doel bereikt is.
5. Uit de kwalitatieve toetsing blijkt dat een aantal maatregelen grotendeels effectief zijn (loodverwachtingenkaart, onderscheiden gevoelige locaties, aanpak speelplekken, normen voor saneren en toepassen van grond, normen voor bodemkwaliteit bij nieuwbouw). De aanpak van tuinen is gedeeltelijk effectief vanwege het lage aantal saneringen ondanks dat wel veel onderzoek gedaan wordt. De communicatie is gedeeltelijk effectief vanwege versnipperde informatie en communicatiekanalen, het ontbreken van een werkwijze voor informatieoverdracht bij transacties van woningen, en uiteraard afhankelijk van de interesse van burgers. De communicatiemaatregelen worden niet allemaal structureel gemonitord op effectiviteit (los van dat dit moeilijk meetbaar is); de meeste data worden verzameld over de respons op het tuinenonderzoeksprogramma. Van de maatregelen die nog niet of nauwelijks opgestart zijn, is de effectiviteit niet te toetsen (aanpak stadsparken en volkstuinen).
6. Doelmatigheid: De in gang gezette maatregelen hebben volgens de MKBA bodemlood [2] in beginsel allemaal een positief baten-kosten saldo. Voor zover bekend is er in Nederland nog niet eerder een toets op doelmatigheid gerapporteerd. Uit de kwalitatieve beoordeling op doelmatigheid volgt dat een aantal maatregelen grotendeels doelmatig zijn (loodverwachtingenkaart, onderscheiden gevoelige locaties, aanpak speelplekken, toetsings-

[2] Inmiddels is deze per 1 januari gewijzigd in het Beleidskader bodem onder de Omgevingswet

normen, communicatie). De aanpak van tuinen is gedeeltelijk doelmatig, waarbij het onderzoek als grotendeels doelmatig wordt beschouwd maar de subsidieregeling voor sanering als beperkt doelmatig. De aanpak van stadsparken is nog niet op doelmatigheid te toetsen, want ook zal de effectiviteit nog moeten blijken tijdens uitvoering van het project.

7. Beheersbaarheid: Omdat het initiatief veelal bij de gemeente ligt zijn de meeste maatregelen goed beheersbaar. De gemeente evalueert jaarlijks op beleid en uitvoering en stuurt bij waar nodig. Bij de tuinenaanpak is wel sprake van een grote mate van afhankelijkheid van het initiatief van derden bij het daadwerkelijk saneren van locaties. Het is niet bekend of er eerder op beheersbaarheid is getoetst. De programmatische aanpak loopt voor een onbekende periode door. De intentie is voor langere periode, maar de plannen reiken nog niet zover, net zo min als de financiering. Daarmee is de beheersbaarheid op langere termijn onzeker. (Meer over de financiering in hoofdstuk 5)

2.2 Belangrijkste aanbevelingen en voorstel voor opvolging

In de beschouwing van het loodprogramma geeft Tauw een groot aantal adviezen Er zijn twee grote verbeteringen/ aanvullingen voor het loodprogramma, deze moeten structureel opgepakt worden. Navolgend worden deze verder uitgewerkt.

2.2.1 Vaststellen lange termijn visie

Er is langjarige visie nodig voor de aanpak van loodverontreinigingen. De vervuiling is wijdverspreid in Amsterdam aanwezig en het tempo van verbetering van de bodemkwaliteit is laag. Met de huidige aanpak worden de gebruiksadviezen breed onder de aandacht gebracht, waardoor de risico´s van de vervuiling beter beheersbaar worden. Ook de mate van loodvervuiling komt steeds beter in beeld op locaties waar de bodem intensief door kinderen wordt gebruikt. Natuurlijke momenten, zoals tijdens renovatie/ verbouwingen van woningen, verbetering van funderingen en dergelijke, worden lang niet altijd benut om de bodemkwaliteit te verbeteren, dat komt doordat:

- Voor particulieren is er geen verplichting tot het verbeteren van de bodemkwaliteit.
- Bij gebruiksveranderingen is soms geen verplichte bodemtoets. Er wordt dan weinig rekening gehouden met mogelijke verontreiniging;
- Als er al een bodemtoets is, dan wordt meestal getoetst aan ontoelaatbaar risico. Voor lood is ook onder dat niveau gezondheidswinst te behalen;
- Saneren is duur terwijl de projecten waar het om gaat vaak geen groot budget hebben of geen geld opleveren;
- Bij een loodverontreiniging is afdekken of afgraven de enige reële saneringsoptie, de tendens bij gezonde bodem is juist om zo weinig mogelijk in te grijpen en de bodem met rust te laten. De aanpak van lood en gezonde bodem versterken elkaar niet automatisch, maar een bodem is pas gezond als deze fysisch, biologisch en chemisch voldoet aan de criteria bij het gebruiksdoel.

In de huidige aanpak mist een uitgesproken langetermijnvisie en de nadruk op fysieke maatregelen. Dat hangt ook met elkaar samen omdat het effect van communicatie zoals gebruiksadviezen waarschijnlijk maar tijdelijk is. Komend jaar wordt onderzoek gedaan naar het opstellen van een Omgevingsprogramma met zowel de lange termijnvisie van geleidelijke verbetering op een natuurlijk moment als draagvlak voor de kosteneffectieve saneringsaanpak. Het Omgevingsprogramma is een meer geëigend middel dan het omgevingsplan of omgevingsvisie. Als het programma eenmaal is aangenomen, is de langjarige aanpak geborgd. De doorlopende lasten en verplichtingen op lange termijn maakt het overigens mogelijk ook moeilijk om het plan vastgesteld te krijgen. Bij het opstellen van een Omgevingsprogramma wordt duidelijk hoe groot het draagvlak is voor langlopende verplichtingen voor beheersen van risico's als gevolg van de aanwezigheid van lood in de bodem.

In het Omgevingsprogramma worden de volgende punten meegenomen, volgend uit de aanbevelingen van de beschouwing:

- Er worden criteria meegenomen voor monitoring van het programma. Criteria kunnen zijn: geschatte risicoreductie (duurzaamheid, bereik), kosten-baten verhouding van de maatregel, personeelsbelasting in relatie tot capaciteit, risico's op extra kosten of lagere opbrengst, doorlooptijd, mate van afhankelijkheid van derden. Overigens zullen niet alle maatregelen op het niveau van grotendeels effectief en doelmatig komen, zelfs niet na opvolging van de aanbevelingen. Dat is omdat het meten van het effect van communicatiemaatregelen erg lastig is en de medewerking van álle bewoners bij tuinaanpak onhaalbaar is.
- Opstellen van een strategisch communicatieplan.
- Binnen het Omgevingsprogramma lood nagaan of lood in de bodem meegenomen kan worden in de vergunningverlening voor kinderdagverblijven
- Zoek draagvlak in het land voor een gesprek met het Rijk over een financiering van de loodproblematiek doorlopend na 2030 aan de hand van het programma
- Afstemming met andere programma's (zoals programma gezonde bodem) in het kader van de Omgevingswet en verbeteren van de bodemregelgeving.

2.2.2 Aanpassen subsidieregeling voor bodemsaneringen

De subsidieregeling wordt beoordeeld als beperkt doelmatig. Het aantal aanvragen voor een subsidie is beperkt. Hier volgt meer over in paragraaf 3.1.1. Er wordt geadviseerd om het faciliteren van tuinsanering door middel van de subsidieregeling te heroverwegen. Het initiatief zou meer bij de gemeente kunnen liggen (vergelijkbaar met Arnhem of Zaanstad). Ook kunnen andersoortige maatregelen worden overwogen, zoals het beschikbaar stellen van schone grond (bij ophogen), het gratis afvoeren van verontreinigde grond bij herinrichting van tuinen, het beschikbaar stellen van speelbakken met speelzand. Gezien de hoeveelheid bezittingen is het inzetten op verdere samenwerking / aanjagen van woningcorporaties waarschijnlijk effectief (dit vergt een andere benadering dan particuliere eigenaren, gekoppeld aan klimaat- en verduurzamingsopgaven, eventuele in de vorm van prestatieafspraken).

De volgende stappen worden gezet om verbetering van de bodemkwaliteit te stimuleren:

- Herhalen en voortzetten van onderzoeksprogramma in andere vorm als het huidige programma is afgerond. Daarbij richten we ons specifiek op de doelgroep (consultatiebureaus) en op de wijken waar de hoogste concentraties zijn aangetroffen.
- Aantrekkelijker maken subsidieregeling onder andere door subsidiebedragen te verhogen, voorschot te verlenen, een stappenplan op te stellen en de initiatiefnemers meer persoonlijke begeleiding te geven;
- Nogmaals benaderen van woningbouwcorporaties;--> Lopende contacten worden opnieuw aangehaald.
- Schone grondregeling uitwerken --> planning medio 2025 een opzet voor de regeling gereed
- Bewoners uitgebreider ondersteunen bij voorbereiding van saneringen.

3 Behaalde resultaten

3.1 Loodchecks in tuinen

In 2023 is het aanschrijven van bewoners in stadsdeel West afgerond en zijn bewoners met tuinen in stadsdeel Centrum aangeschreven. Behaalde resultaten in het kort voor 2023:

- In totaal zijn 20.697 tuingebruikers tot eind 2023 uitgenodigd voor de lood-check, dat is ruim 20 % van het totaal aantal tuinen in Amsterdam (welke in aanmerking komen voor de lood-check).
- Er zijn 1773 aanvragen voor een "lood in de bodemcheck binnen gekomen.
    - 1669 aanvragen zijn goedgekeurd
    - 104 hiervan zijn afgewezen, omdat de tuin in een schoon gebied van Amsterdam ligt, de tuin al eerder gesaneerd is of omdat de bodem al eerder is onderzocht.
- Er zijn 1569 adviezen uitgebracht aan bewoners, waarvan;
    - 533 tuinen zijn beoordeeld als geschikt zonder gebruiksadviezen
    - 637 de bodem is matig verontreinigd. Geadviseerd wordt de tuin her in te richten of gebruiksadviezen op te volgen
    - In 398 tuinen is sprake van een slechte bodemkwaliteit. Geadviseerd wordt de tuin her in te richten, waardoor contactmogelijkheden worden beperkt en op termijn de tuin te saneren.
- Deelnemende bewoners zijn overwegend tevreden tot zeer tevreden over de loodadviseur
- Het loodadvies wordt gemiddeld binnen 24 dagen na aanvragen van de lood-check ontvangen.

- In april 2024 zijn in 100 tuinen sterk verhoogde loodgehalten aangetroffen in de onderzochte tuinen. In bijlage 1 is een overzicht opgenomen van de resultaten van de lood-checks.

In stadsdeel West heeft ruim 10% van de tuineigenaren gereageerd op de uitnodiging voor een lood-check. In Centrum is het respons lager. Voor Centrum zijn ruim 5.1, 2, b uitnodigingen uitgestuurd, 5,3 % bewoners heeft zich ingeschreven voor de lood-check. Het verschil tussen stadsdeel West en Centrum kan veroorzaakt worden doordat tuinen in het Centrum 33% groen zijn en grotendeels verhard, waar in staddeel West gemiddeld 49% kavelgroen heeft. Ook wonen in het Centrum minder kinderen, waardoor voor meer bewoners het onderzoek minder noodzakelijk is. In de uitnodiging is hier rekening mee gehouden door de folder meer te richten op bewoners met een tuin, dan op ouders met kinderen. In bijlage 1 is een uitgebreide weergaven van de resultaten van de lood-checks opgenomen.

De loodgehalten in het Centrum waren gemiddeld hoger (figuur 1).

In februari 2023 is de lood-check in de media geweest, zodat Amsterdammers bekend raken met de dienst van de gemeente. Er is een artikel in de Telegraaf, een bericht op AT5 (Gemeente test tuinen op lood in de grond: "Maak me een beetje zorgen om mijn frambozen" - AT5) en op de pagina's (nieuwsbericht, twitter en facebook) van de gemeente zijn berichten verschenen. Na de artikelen in de media is er een verdubbeling gekomen in het aantal aanmelding, na ongeveer 1 maand is het effect van de extra media-aandacht weg.

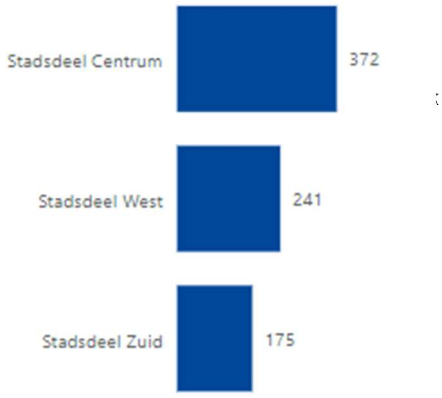

Figuur 1

In 2024 worden tuineigenaren in stadsdeel Zuid aangeschreven. Tot nu toe is de respons in dit stadsdeel hoger. Dit stadsdeel is kinderrijker en groener dan de eerder aangeschreven stadsdelen. De onderzochte tuinen zijn schoner dan West en Centrum zoals te zien in figuur 1.

Met het huidige tempo van aanschrijven kan het hele project volgens planning in 4 jaar worden afgerond.

Op dit moment vraagt circa 7 % van de aangeschreven bewoners een 'Lood in de bodem-check' aan. Vooraf is op basis van de resultaten van de pilot een streefpercentage van 20% gesteld. Dat percentage is niet behaald, ondanks de verbeteringen die naar aanleiding van de pilot in de communicatie zijn doorgevoerd. Periodiek wordt een korte enquête gehouden om na te gaan of bewoners de lood-check kennen en waarom deze wel of niet is aagevraagd. Uit de enquête blijkt dat :

- Veel bewoners de flyer niet hebben gezien;
- In het stadsdeel Centrum waren veel tuintjes volledig verhard, volledig beschaduwd en daardoor alleen in gebruik als opslagplaats.

Proef lood-check huis-aan-huis
In juli 2023 is een proef gedaan waarbij aanmelden voor de lood-check niet noodzakelijk was. De loodadviseur kwam zonder afspraak langs bij de bewoners en iedereen kreeg aan de deur het aanbod voor een lood-check. Bewoners met een tuin in een wijk nabij de Overtoom kregen vooraf een brief heeft ontvangen waarin het bezoek is aangekondigd. De loodadviseur is in een periode van 2 weken langs de deuren gegaan. De proef was geslaagd. Ruim 90% van de bewoners die thuis waren hebben de lood-check direct laten uitvoeren.

Vooralsnog wordt voorgesteld dit middel op dit moment niet in te zetten, omdat dit erg arbeidsintensief is. Alle Amsterdammers met een tuin krijgen op dit moment 2x een uitnodiging voor de lood-check; een eerste uitnodiging en een herinnering in de vorm van een ansichtkaart. Als we deur aan deur gaan werken, dan loopt het programma in de tijd uit. Waardoor bewoners langer moeten wachten voordat zij een aanbod krijgen voor een lood-check. Ook zal deze wijze van uitvoering kosten verhogend werken.

Na het uitvoeren van de lood-checks in alle stadsdelen hebben wij nauwkeurig zicht op de gebieden waar de loodgehalten het hoogst zijn. Deze getallen gecombineerd met het percentage kavelgroen en kinderrijkdom van de buurt, kunnen een prioritering geven van de buurten waar de risico's het hoogst zijn. Dan kunnen we de huis-aan-huis methode gericht inzetten.

3.1.1 Subsidie bodemsanering

Subsidies voor de aanpak van lood in tuinen worden verleend vanuit de Subsidieregeling stedelijke vernieuwing, verhuisregelingen en ouderenhuisvesting Amsterdam 2019. Voor subsidie aan bodemsaneringen is jaarlijks een bedrag van € 1.000.000,- beschikbaar. De subsidieregeling voor bodemsaneringen is in 2021 aangepast (ZD2021-008498) om aan te sluiten bij de programmatische aanpak loodverontreinigingen. Indien Amsterdammers hun tuin saneren om blootstelling aan lood te voorkomen, krijgen zij hiervoor een vergoeding per gesaneerde vierkante meter. De subsidieregeling is zo opgesteld dat in een gemiddelde situatie ongeveer 50% van de saneringskosten wordt vergoed. In de praktijk zal de subsidie in complexe situaties (binnentuin) een lager percentage dekken en bij eenvoudige situaties kunnen oplopen tot bijna 100% van de saneringskosten. Toch is gekozen voor een subsidieregeling op basis van oppervlakte omdat dit voor de aanvrager transparanter is, de uitvoeringslasten beperkt, de kans op fraude minimaal is en het efficiënte saneringen stimuleert. Wij sturen er zoveel mogelijk op aan om op een natuurlijk moment de tuin te saneren, bijvoorbeeld tijdens de renovatie van een woning of de herinrichting van de tuin. Hiermee wordt de kosten en overlast zoveel mogelijk beperkt.

In 2023 is voor € 126.250,00 verleend. Het bestaande subsidieplafond is in 2023 niet gehaald. Zoals aangegeven in paragraaf 2.2.2. blijkt de subsidieregeling geen effectief middel te zijn om de bodemkwaliteit een impuls te geven. De regeling wordt geëvalueerd en er werd gewerkt aan het verder faciliteren en ondersteunen van bewoners bij het verbeteren van de bodemkwaliteit in tuinen. De planning is om eind 2024 een voorstel gereed te hebben voor aanpassing van de subsidieregeling, zie ook paragraaf 4.1.

De subsidie pot wordt op dit moment nog niet aangesproken door de woningbouwcorporaties. In de tussentijd wordt de subsidieregeling nogmaals onder de aandacht gebracht bij de corporaties via de Amsterdamse Federatie voor woningbouwcorporaties.

Navolgend een verslag van een evaluatiegesprek met een bewoner die zijn tuin heeft gesaneerd met behulp van de subsidieregeling.

Ervaring van een bewoner met de subsidieregeling

Om beter inzicht te krijgen in hoe bewoners het subsidieproces ervaren, heeft er een evaluatiegesprek plaatsgevonden met een bewoner. Tijdens dit gesprek kwam naar voren dat hij zeer tevreden is met het eindresultaat van de tuin en alle ondersteuning van de gemeente. Echter heeft hij het gehele proces ook als ingewikkeld en ingrijpend ervaren.

Om voor subsidie in aanmerking te komen, moet aan een aantal voorwaarden worden voldaan. Zo moet er een offerte van de aannemer liggen, mogelijk extra bodemonderzoek worden uitgevoerd en het bevoegd gezag moet akkoord zijn met het saneringsplan. De bewoner heeft hiervoor kosten moeten maken, zonder garantie dat de subsidie wordt toegekend. De berekening van het maximale subsidiebedrag vond de bewoner prettig en overzichtelijk.

Bij de sanering van zijn tuin is 70 centimeter afgegraven en is de tuin vervolgens aangevuld met schone grond. Eerst is alle beplanting verwijderd en daarna is de aannemer begonnen met graven. Tijdens de werkzaamheden, bleek dat de schoeiing langs het water niet in goede staat was. De schoeiing moest verstevigd worden en dit bracht extra kosten met zich mee. De bewoner maakte zich tevens zorgen over de impact op zijn woning (en die van zijn buren) gedurende de sanering. De sanering duurde ongeveer een maand en beperkte de toegang tot de woning. Het is heel begrijpelijk dat een bewoner dit heeft ervaren als ingrijpend.

We hebben de ervaringen van de bewoner en onze eigen bevindingen gebruikt, om te bekijken of we de subsidieregeling toegankelijker kunnen maken. Dit staat verder beschreven in hoofdstuk 4.2.
Wat we in ieder geval meenemen uit dit evaluatie gesprek is dat een keukentafel gesprek helemaal aan het begin, de aanvrager meer inzicht kan geven over wat een bewoner te wachten staat.

3.2 Lood in parken

In Amsterdam worden stadsparken gebruikt als een gemeenschappelijke tuin. Om de risico's voor bezoekers in de parken beter in te kunnen schatten zijn de loodgehalten op intensief gebruikte delen van de parken geïnventariseerd. In de inventarisatie zijn alleen de parken meegenomen

waar mogelijk verhoogde loodwaarden voor kunnen komen, op basis van de ophooggeschiedenis van het gebied. De resultaten van het Oosterpark zijn eerder gedeeld met de Raad in de raadsinformatiebrief van 26 september 2023.

In het onderzoek is gemeten in de recreatievelden waar gerecreëerd wordt door kinderen. Deze gebieden zijn in samenspraak met de parkbeheerders bepaald. In navolgende tabel zijn de gemiddelde gemeten loodwaarden in de recreatievelden weergegeven. De speeltuinen in de parken zijn al eerder onderzocht en daarom niet meegenomen in het onderzoek.

In de bijlage 3 is een overzicht opgenomen van alle stadsparken in Amsterdam de inventarisatie zijn meegenomen en indien deze niet zijn meegenomen waarom deze niet zijn meegenomen.

Tabel 1 Loodwaarden per park in de bovenste 20 centimeter (Gemiddeld in de recreatievelden)

Park	**Gemiddeld gemeten loodgehalte in per park (mg/kg ds)- toplaag**
Erasmuspark	48,41
Flevopark	161
Frankendael	62,79
M.L. Kingpark	54,9
Oosterpark	67,08
Sarphatipark	52,12
Vondelpark	67,13
Vliegenbos	93,85
Wertheimpark	107,3
Westerpark (oostzijde)	60,79
Extra parkachtige gebieden	
Buurtparkje Schinkelhavenkade	19,4
Singelstraat, Weesp	434,18

Het onderzoek naar loodverontreiniging in Amsterdamse parken toont aan dat alle stadsparken binnen de vastgestelde normen voor loodconcentraties blijven. De loodgehalten worden beoordeeld aan de grenswaarden (volgens Aanvullend advies met informatie voor GGD-adviseurs gezondheid en milieu, januari 2016, aanvulling april 2016) voor lood in bodem van 100 mg/kg (matige bodemkwaliteit) en 370 mg/kg (slechte bodemkwaliteit). In de onderzochte stadsparken is

geen risico voor de volksgezondheid als gevolg van het gehalte aan lood. Het loodgehalte is veelal lager dan de loodwaarde die in het gebied te verwachten is op basis van de bodemkwaliteitskaart.

Ter plaatse van het parkje aan de Singelstraat in Weesp, zijn loodconcentraties aangetroffen die aanvullende acties vereisen. De gemeente heeft de buurt ingelicht, nader onderzoek verricht en ook hiervan zijn de resultaten met de buurt gedeeld. In samenspraak met de buurt is besloten dat de Singelstraat Weesp in het najaar van 2024 wordt heringericht en tegelijkertijd gesaneerd.

3.3 Lood in volkstuinen – steekproef

Eind september 2023 is bodemonderzoek uitgevoerd op 28 volkstuinen, verdeeld over 13 volkstuinparken die zijn aangesloten bij de Bond van volkstuinders. Bij deze steekproef zijn in verschillende tuinen verhoogde concentraties van stoffen in de bodem aangetroffen. In vijf individuele tuinen (verspreid over de parken Amstelglorie, Nut en Genoegen en Sloterdijkermeer) zijn sterk verhoogde waarden aangetroffen, elf tuinen zijn matig verontreinigd en twaalf tuinen zijn schoon. De resultaten van het onderzoek zijn recentelijk gedeeld met de Bond van volkstuinders, besturen van de tuinparken en tuinders waar sterk verhoogde loodwaarden zijn gemeten. Daarbij moet worden aangemerkt dat het onderzoek geen representatieve steekproef is op basis waarvan betrouwbare conclusies getrokken kunnen worden. Wel geeft de steekproef aanleiding tot uitgebreider onderzoek op volkstuinparken om de aanwezigheid van verontreinigingen beter in kaart te brengen zodat de blootstelling aan (met name) lood vermindert.

Verder resultaten zijn gedeeld met de raad in de raadsinformatiebrief “Vervolg aanpak diffuus lood in volkstuinen van 27 februari 2024”.

De aanpak volkstuinen is gestart vanaf begin maart 2024. Waarbij park voor park de lood-checks worden aangeboden. Hiervoor is een website opgezet: Gratis lood-check voor volkstuinen - Gemeente Amsterdam
Tuinders kunnen zich op deze site aanmelden voor de lood-check. De planning is dat de onderzoeken op de volkstuinparken in ongeveer 1 jaar zijn afgerond.
Na het onderzoek wordt vastgesteld op welke wijze wordt gewerkt aan vermindering van de blootstelling en hoe de gemeente Amsterdam daarin gaat faciliteren/ maatregelen uitvoeren. Er wordt gewerkt aan het opzetten van een participatie traject hiervoor. Het participatie traject wordt september 2024 opgestart.

Tuinders zijn via meerdere kanalen geïnformeerd hierover, bijvoorbeeld: Honderden aanvragen voor loodchecks in volkstuinen: "Even geen sla meer in de voortuin" - AT5

4 Plannen 2024-2025

4.1 Toegankelijker maken subsidieregeling

De subsidie voor bodemsanering in tuinen wordt zeer beperkt aangevraagd. Er wordt per jaar 1 miljoen gereserveerd voor verbetering van de bodemkwaliteit en in zowel 2022 als in 2023 is nog geen EUR 150.000 aangevraagd. Dat maakt dat de subsidieregeling niet effectief is. Hierdoor verbeterd de bodemkwaliteit in de stad zeer minimaal, wat betekent dat het informeren van Amsterdammers noodzakelijk blijft om gezondheidsrisico's te beperken.

Om de effectiviteit te verbeteren wordt de regeling nog een keer onder de aandacht gebracht bij woningbouwcorporaties, maar ook wordt voorgesteld om de subsidieregeling uit te breiden. Op de volgende punten kan de regeling worden uitgebreid:

- Een bodemsanering is een complex en strikt gereguleerd proces, waarbij rekening moet worden gehouden met allerlei omgevingsaspecten, bijvoorbeeld flora &fauna, archeologische waarden in de bodem, aanwezige objecten, zoals schuttingen en funderingen van bebouwing enzovoorts. Om het eenvoudiger te maken voor bewoners stellen wij voor om de regeling uit te breiden met een advies(gesprek).
- Om de bodemkwaliteit sneller te verbeteren, stellen wij voor om gratis schone grond aan te bieden aan Amsterdammers met een tuin. Deze oplossing is minder duurzaam dan een bodemsanering, omdat de schone laag in de tuin minder dik zal zijn dan bij een bodemsanering. Hierdoor kan er sneller vermenging optreden met de vervuilde ondergrond. Ook wordt de bodemkwaliteitsverbetering niet geregistreerd en gecontroleerd door een toezichthouder. Toch treedt er een beperkte bodemkwaliteitsverbetering op, waardoor de tuinen steeds veiliger kunnen worden. Hoe het aanbieden van schone grond mogelijk gemaakt kan worden, moet nog uitgezocht worden.

Voorstel voor aanpassing van de regeling is naar verwachting eind 2024 gereed.

4.2 Data-uitwisseling en publieksvriendelijke kaart

Binnen de programmatische aanpak loodverontreinigingen is een grote hoeveelheid data verzameld over de gehalten aan lood in speelplaatsen, tuinen, volkstuinen en parken. Ook zijn plekken bekend waar op initiatief van de gemeente of met een subsidie van de gemeente gesaneerd is. Er wordt gewerkt aan een publieksvriendelijke kaart die ingezet kan worden als communicatiemiddel naar bewoners toe. Doordat de data op dit moment nog niet eenvoudig uitwisselbaar is, kan de kaart nog niet gerealiseerd worden. Er wordt samen met de Omgevingsdienst gewerkt aan de data-uitwisseling.

4.3 Uitvoeren lood-checks tuinen en volkstuinen

De lood-checks in tuinen bij woningen worden dit najaar tot halverwege 2025 uitgevoerd in stadsdeel Oost, waarbij de gratis lood-check actief onder de aandacht wordt gebracht bij bewoners. Na Oost volgt stadsdeel Noord. Hierbij wordt altijd geprobeerd om via de kanalen in de buurt, bijvoorbeeld Krant Amsterdam, maar ook buurtinitiatieven de lood-check onder de aandacht te brengen.

De volkstuinen worden park voor park onderzocht. Streven is voor mei 2025 alle parken waar mogelijk verhoogde loodgehalten voor kunnen komen onderzocht te hebben. Daarbij wordt een historisch onderzoek uitgevoerd naar de ophooggeschiedenis van de parken in de schone bodemkwaliteitszone (zone 1). Hiermee wordt in beeld gebracht of er aanvullend volkstuinparken zijn waar potentieel sprake kan zijn van verhoogde loodwaarden.

5 Financiën

5.1 Stand van de beschikbare middelen

Het loodprogramma wordt gefinancierd met rijksmiddelen. Onderstaand een overzicht van de beschikbare middelen en de totale uitgaven voor het loodprogramma.

Tabel 1 Beschikbare budgetten per soort

Beschikbaar budget	**Toegekend budget**	**Besteed t/m 1 mei 2024**	**Resterend budget**
Bodemconvenant (rijksmiddelen van vóór 2021)	4.000.000	ca 500.000	3.500.000
SPUK 2021 (tuinen)	4.272.268	1.482.746	2.789.522
SPUK 2022 (parken)	1.471.641	34.301	1.437.340

SPUK staat voor specifieke uitkering.
Het resterend budget is onderdeel van de reserve bodemsanering en nazorg. Financiën in het kader van SPUK worden jaarlijks verantwoord aan het Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat.

5.2 Verwachte uitgaven 2024

In 2024 is gestart met onderzoek naar de volkstuinen. Dit onderzoek loopt door tot medio 2025. In totaal verwachten wij aan uitgaven dit jaar:

1. Uitbesteden werkzaamheden aan adviesbureaus € 800.000 (Op basis van 4400 tuinen)
2. Uitbesteden werkzaamheden aan adviesbureaus € 300.000 (Op basis van 5.1, 2, b volkstuinen)
3. Subsidie tuinsaneringen € 5.1, 2, b
4. Bijkomende kosten (o.a. folders, ICT applicatie) € 250.000
5. Inzet 2,5 FTE afdeling Bodem
6. Inzet communicatieadviseur 0,2 FTE

Referentielijst

1) Diffuse loodverontreiniging in de bodem. Advies voor een gemeenschappelijk beleidskader, RIVM Rapport 2015-0204
2) Maatschappelijke kosten-batenanalyse maatregelen bodemlood, CE Delft, publicatienummer 17.7K50.85, oktober 2017
3) Effectiviteit van gebruiksadviezen bij diffuus lood in de bodem. Rapportage over een onderzoek in de gemeente Zaanstad, RIVM rapport 2020-0123
4) GGD GHOR Nederland/GGD-projectgroep bodem (2016). Lood in bodem en gezondheid. Aanvullend advies met informatie voor GGD-adviseurs gezondheid en milieu d.d. 29 januari 2016

Bijlage 1 Resultaten lood-checks

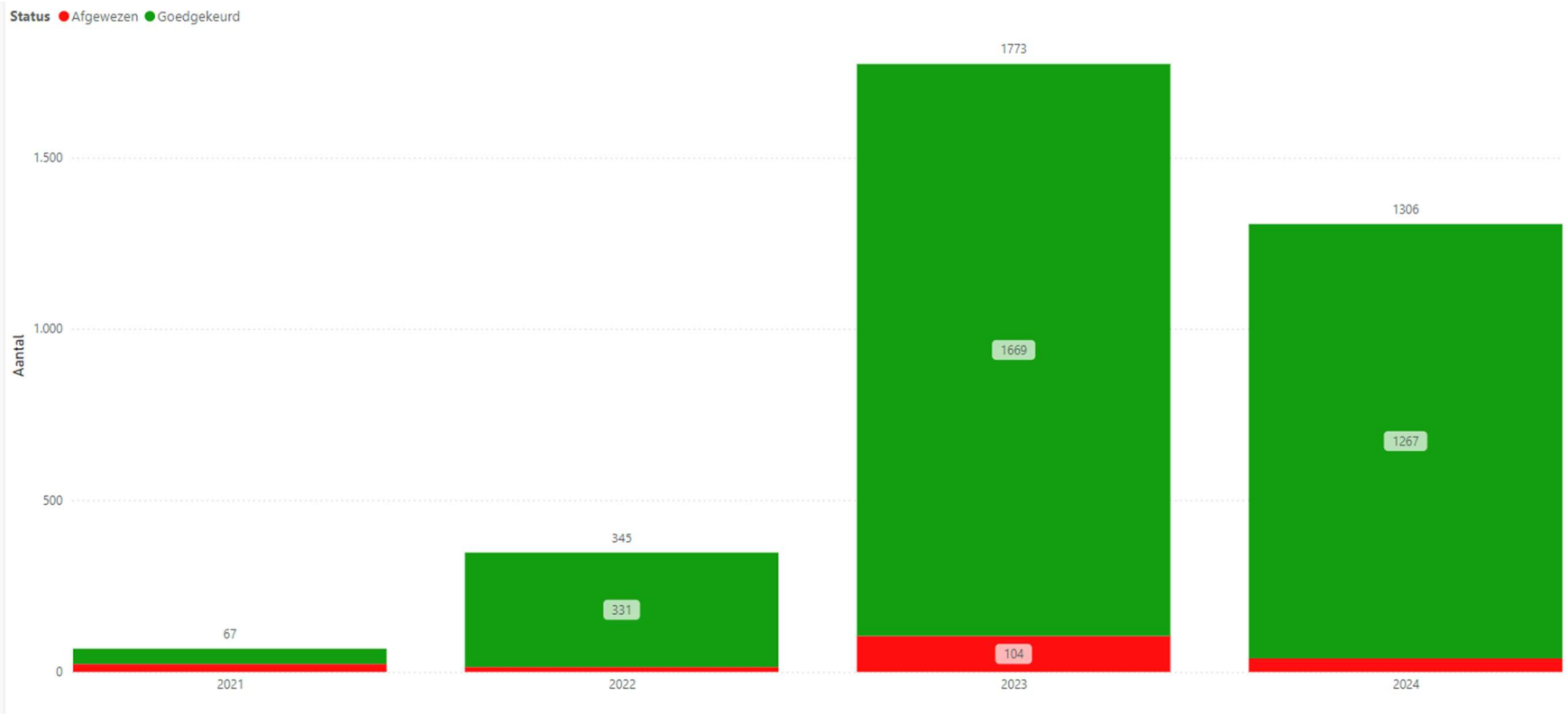

Figuur 1 Aantal aanvragen lood-checks (goedgekeurd en afgewezen) per jaar

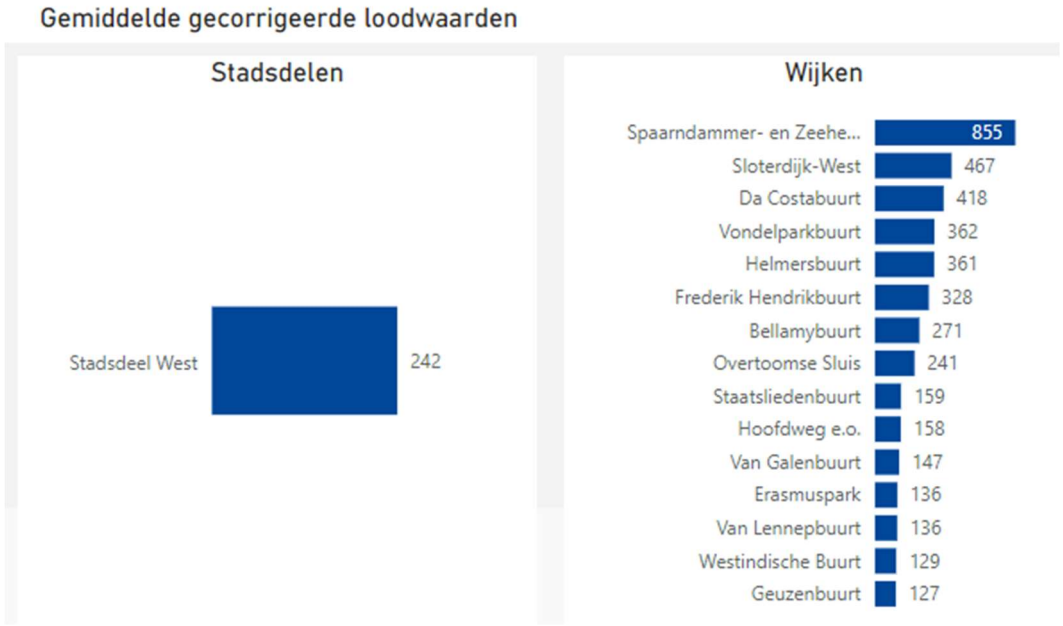

Figuur 2 Loodwaarden in stadsdeel West

De loodgehalten worden beoordeeld aan de grenswaarden (volgens Aanvullend advies met informatie voor GGD-adviseurs gezondheid en milieu, januari 2016, aanvulling april 2016) voor lood in bodem van 100 mg/kg en 370 mg/kg.

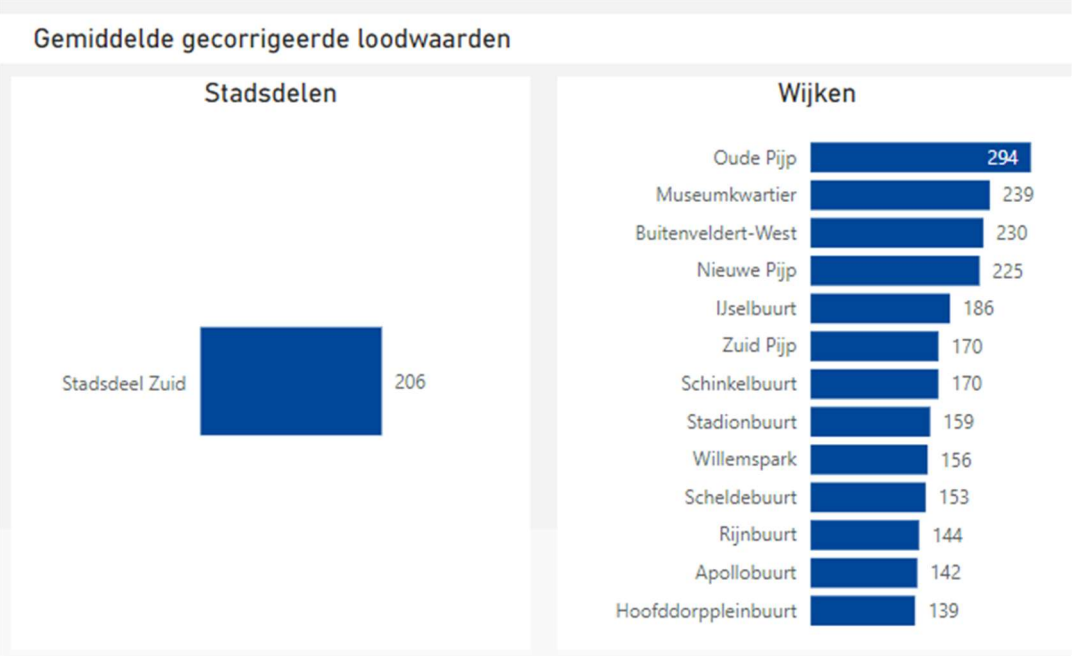

Figuur 3 Loodwaarden in stadsdeel Zuid

Figuur 4 Loodwaarden in stadsdeel Centrum

Loodadviezen per categorie loodvervuiling

Advies	Aantal tuinen
Aantal Tuinen met lage loodwaarden (< 100 mg/kg) per categorie intensiteit gebruik door kinderen	
<100 5.1, 2, e jonge kinderen	478
<100 dagelijks jonge kinderen	247
<100 5.1, 2, e jonge kinderen	70
<100 5.1, 2, e jonge kinderen	67
Total	**862**
Tuinen met matig verhoogde loodwaarden en intensiteit gebruik door kinderen (> 100 mg/kg en lager dan 370 mg/kg)	
Plekken waar (delen van de tuin) lood 100-370 5.1, 2, e jonge kinderen	731
Plekken waar (delen van de tuin) lood 100-370 dagelijks jonge kinderen	244
Plekken waar (delen van de tuin) lood 100-370 5.1, 2, e jonge kinderen	100
Plekken waar (delen van de tuin) lood 100-370 5.1, 2, e jonge kinderen	71
Total	**1146**
Sterk verhoogde loodgehalten (>370 mg/kg) in tuinen en intensiteit gebruik door kinderen	
Plekken waar (delen van de tuin) lood >370 5.1, 2, e jonge kinderen	459
Plekken waar (delen van de tuin) lood >370 dagelijks jonge kinderen	100
Plekken waar (delen van de tuin) lood >370 5.1, 2, e jonge kinderen	46
Plekken waar (delen van de tuin) lood >370 5.1, 2, e jonge kinderen	43
Total	**648**

Bijlage 2 overzicht parken en lood-onderzoek

Stadsdeel	Naam	Bodemkwaliteits-zone	Wel/ Niet onderzoek	Toelichting
Zuid	Amstelpark	2	Niet	Op basis van de verwachte loodwaarde volgens de bodemkwaliteitskaart, kan er geen sprake zijn van gezondheidsrisico's in het park als gevolg van lood
Amstelveen	Amsterdamse Bos	1 (Amstelveen)	Niet	Op basis van de verwachte loodwaarde volgens de bodemkwaliteitskaart, kan er geen sprake zijn van gezondheidsrisico's in het park als gevolg van lood
Zuid	Beatrixpark	2	Niet	Op basis van de verwachte loodwaarde volgens de bodemkwaliteitskaart, kan er geen sprake zijn van gezondheidsrisico's in het park als gevolg van lood
Zuidoost	Brasapark	2	Niet	Op basis van de verwachte loodwaarde volgens de bodemkwaliteitskaart, kan er geen sprake zijn van gezondheidsrisico's in het park als gevolg van lood
Nieuw-West	De Oeverlanden	1	Niet	Het park ligt in een schoon gebied. Op basis van de loodkaart zijn in de omgeving verhoogde loodwaarden weergegeven. Op basis van recente onderzoeken blijken de loodwaarden voldoende in beeld en is verder onderzoek niet noodzakelijk.
West	Erasmuspark	3	Wel	
Oost	Flevopark	6	Wel	
Oost	Frankendael	3	Wel	
Zuidoost	Gaasperpark	2	Niet	Op basis van de verwachte loodwaarde volgens de bodemkwaliteitskaart, kan er geen sprake zijn van gezondheidsrisico's in het park als gevolg van lood
Zuid	Martin Luther Kingpark	3	Wel	

Stadsdeel	Naam	Bodemkwaliteits-zone	Wel/ Niet onderzoek	Toelichting
Zuidoost	Nelson Mandelapark	2	Niet	Op basis van de verwachte loodkaarten volgens de bodemkwaliteitskaart, kan er geen sprake zijn van gezondheidsrisico's in het park als gevolg van lood
Noord	Noorderpark	3	Niet	Park is recent heringericht en voldoende onderzocht.
Oost	Oosterpark	6	Wel	
Zuid	Park Schinkeleilanden	S	Niet	Park is gesaneerd.
Nieuw-West	Rembrandtpark	1	Niet	Op basis van de verwachte loodwaarde volgens de bodemkwaliteitskaart, kan er geen sprake zijn van gezondheidsrisico's in het park als gevolg van lood
Zuid	Sarphatipark	6	Wel	
Nieuw-West	Sloterpark	1	Niet	Op basis van de verwachte loodwaarde volgens de bodemkwaliteitskaart, kan er geen sprake zijn van gezondheidsrisico's in het park als gevolg van lood
Nieuw-West	Sloterstrand	1	Niet	Op basis van de verwachte loodwaarde volgens de bodemkwaliteitskaart, kan er geen sprake zijn van gezondheidsrisico's in het park als gevolg van lood
Zuid	Vondelpark	3	Wel	
Noord	W.H. Vliegenbos	3	Wel	Er is een klein deel van het park onderzocht, omdat een klein deel van het park wordt gebruikt om intensief te recreëren.
Centrum	Wertheimpark	4	Wel	
West	Westerpark	3	Deels	Park is deels gesaneerd. Monumentale park gedeelte is onderzocht.
Extra locaties				
West	Parkje Schinkelhaven-kade		Wel	Dit is een kleinschalig parkje dat door de buurt wordt onderhouden. In het groengebied wordt getuinierd, waaronder eetbare planten als aardbeien en er is een jeu de boulebaan aanwezig.

Weesp	Singelstraat		Wel	Bij de herinrichting van de Singelstraat is in dit 'parkje' een sterke verontreiniging met lood aangetoond. Rondom dit gebiedje wonen veel 5.1, 2, e kinderen en er wordt regelmatig gespeeld.

Bijlage 3 Rapportage Beschouwing loodprogramma, Tauw 2023